

A TERMELŐSZÖVETKEZETI ERDŐGAZDÁLKODÁS ERDŐGAZDASÁGI SZAKIRÁNYÍTÁSA A VALÓSÁGBAN

Balázs István

Az erdőkről és a vadgazdálkodásról szóló 1961. évi VII. törvény 17. §-a kimondta: „A termelőszövetkezetek által használt és haszonbérelt erdőkben, fásításokban — ha ezek összterülete a harminc hektárt meghaladja — az erdőgazdálkodást az állami erdőgazdaságok szakmai irányítása mellett kell folytatni.”

A jogszabályok értelmében a megyei mezőgazdasági, szakigazgatási szervek (ma mezőgazdasági és élelmezésügyi osztályok) a területileg illetékes — akkor még — állami erdőgazdaságokat jelölték ki. A kijelölés alapján meghatározott járulék ellenében jól-rosszul, a lelkiismeretességtől, szakmai szeretettől, lehetőségektől, saját vállalati lekötöttségtől, szakembertől és egyéb más objektív (néhány esetben szubjektív) tényezőktől függően igyekeztek a gazdaságok ezt a munkát elvégezni. A tapasztalatok szerint igen sok pozitív eredménnyel vitték előbbre a termelőszövetkezeti erdőgazdálkodást, az erdészeti szakma egyik — akkoriban — újabb bázisát. A gyakorlati élet azonban egyre inkább bizonyította, hogy *egy idegen vállalat*, saját nagy feladatai mellett *nem tud megfelelően odafigyelni* (tisztelet a kivételnek) *más gazdasági egység* (adott esetben termelőszövetkezetek és szakszövetkezetek) *egy adott szakterületére*, feladataira, annak fejlesztésére.

A robbanás az 1967/68-as években következett be. Egyre több termelőszövetkezet látta úgy, hogy a saját erdőgondjával, a végrehajtandó erdősitésekkel, mezőgazdasági cellulóznyár-telepítések lebonyolításával, végrehajtásával önmaguknak, megfelelő erdészeti szakképzettséggel rendelkező erdészeti szakemberüknek (feladattól függően erdész, erdésztechnikus, erdőmérnök) kell foglalkoznia.

A nagy áttörés, amely az erdőgazdasági szakirányítást jelentős számú termelőszövetkezetnél megszüntette, igen sikeres volt. Minőségi ugrás következett be azon termelőszövetkezetek erdőgazdálkodási tevékenységében, ahol saját alkalmazású erdészeti szakember vette át a szakterületet. Szinte minden esetben ez volt a tapasztalat, de különösen az erdőrendezőiségek megalakulása óta ismerik el a szakfelügyelet részéről ezt a ténytet.

A jogszabály is igyekezett az életet, a gyakorlati tapasztalatokat, a jobbat követni, mert az erdőkről és a vadgazdálkodásról szóló 1961. évi VII. törvény egyes rendelkezéseinek módosítására kiadott 1970. évi 28. törv. 17. § már így szól: „Az erdő, fásítás tulajdonosa (kezelője) köteles szakszerű erdőgazdálkodást folytatni.” Sőt, ennél is többet, és gyakorlatiasabbat (igen fontosat) mond a végrehajtási utasítás (63. §), mely alapján 5 hektárnál több erdő (fásítás) esetében *állandó jelleggel* erdészeti szakképzettséggel rendelkező szakembert kell foglalkoztatni. Ez már határozott, a szakmát erélyesen támogató rendelkezés, az ország erdőterületének mintegy 25%-ával bíró termelőszövetkezeti erdőgazdálkodás sorsát, irányát, fejlődését megszabó, elősegítő jogdöntés.

Ma itt tartunk; ez az alaphelyzet a tsz erdőgazdálkodásban.

**HELYZETKÉP EGY ADOTT MEGYÉBEN
(PEST MEGYE)**

Számszerű adattal is meg kell világítani, hogy miként alakult a szakirányítás a fent elmondottak adta lehetőség, vagy az élet parancsoló tényei alapján.

Összes termelőszövetkezeti erdőterület	27 000 ha	100 ⁰ / ₀
Saját erdészeti szakember irányít	21 000 ha	78 ⁰ / ₀
Erdőgazdasági szakirányítás van	4 000 ha	15 ⁰ / ₀
Nincs szakirányítás (saját kezelés)	2 000 ha	7 ⁰ / ₀
Összes termelőszövetkezet	188	100 ⁰ / ₀
Saját szakembere van	113	60 ⁰ / ₀
Erdőgazdasági szakirányítás	39	21 ⁰ / ₀
Nincs szakirányítás	36	19 ⁰ / ₀

Lehet, hogy másutt ezek az arányok — a helyi viszonyoknak megfelelően — másként alakultak, de a jellemző tendenciák mindenütt ilyen képet mutatnak, vagy fognak mutatni igen rövid idő alatt. Az erdőgazdaságok (erdő- és fafeldolgozó gazdaságok, erdő- és vadgazdaságok) szakmai irányítása olyan üzemeknél van még érvényben, ahol igen kicsi, elszórt erdőterületek találhatók. Ezért magasabb a százalék a tsz-ek számának, mint a szakirányított erdőterület esetében.

A „saját kezelés” alatt a még korábbi rendelkezés szerinti járási szakigazgatási szerv segítségével, vagy még 5 ha erdőterülettel sem rendelkező termelőszövetkezetek erdőgazdálkodási tevékenységét értettük. Őszintén meg kell mondani, ilyen is van, bár ezekben az üzemekben is van aki valamelyest törődik az erdővel: vagy a szakigazgatási szerv főelőadója, vagy az üzem főmezőgazdája. Az így szerepeltetett termelőszövetkezetek erdőterülete 0 és 30 ha között van, nem jellemző, de feltétlenül megoldandó probléma, amire a későbbiekben még visszatérek.

Az elmondott tényanyag hosszú évek (1967—71.) eredményeként alakult ki. Amíg ez a helyzet létrejött, rengeteg tapasztalatot, tanulságot szereztünk, reálisan megláttuk az ún. erdőgazdasági szakirányítás minden jó és rossz oldalát, következményeit és ez alapot adott arra, hogy véleményt mondjunk róla. Egyúttal feltárult a kivezető út, az egyedüli helyes megoldás formája is.

**MILYEN IS AZ ERDŐGAZDASÁGI
SZAKIRÁNYÍTÁS?**

A megyében öt nagy erdőgazdasági szervezet (két állami erdő- és vadgazdaság; két erdő- és fafeldolgozó gazdaság, valamint egy parkerdőgazdaság) működik. A helyi viszonyoknak megfelelően a szakirányítás színvonala igen eltérő. Összegezett vélemény:

Pozitív jelenségek:

- apró erdőterületekkel rendelkező mgtsz-nél az erdőfelügyelőségek megkezdése esetén a legszükségesebb adminisztrációs (fahasználati terv, erdőfelújítási költségvetés, becslések stb.) anyagokat elkészítik;
- az esetleges erdőfelújításokhoz csemetét biztosítanak;

- néhány esetben a termelőszövetkezet erdősítéseit elvállalják gazdasági kivitelezésben;
- a kitermelt minőségi faanyagot felvásárolják;
- egy-egy lelkes szakember egyéni adottsága révén, esetenként művezetői szinten elvégzi a szakirányítást.

Negatív jelenségek:

- elvétve jelenik meg a gazdaság képviselője az üzemben;
- az elkészített írásbeli anyagokat elsietve, nem a szakmai előírásoknak megfelelően készítik el;
- művezetői szintű irányítás nincs, mert a szakirányítás kimerül a feladatok meghatározásával;
- az elvégzendő munkák lebonyolításánál nincs jelen a szakirányítás, nem irányítja a munkákat közvetlenül a helyszínen;
- nincs a gazdaságoknak erre a feladatra külön szakemberük, gépi eszközük, munkaerejük, szervezetük, csak alkalomszerű a tevékenység;
- a szakirányító vállalatnak nem érdeke a tsz-ek erdőterületének növelése, új területek erdősítése (ez csak további gond lenne);
- nem igénylik a szakirányítás lehetőségét a gazdaságok, csak felesleges teherként, feladatként kezelik;
- a szakirányítási tevékenység a legtöbb esetben kimerül a tervezési és szakirányítási díj felszámolásával;
- a szakirányítással megbízott erdészetek a munkák ellátását sok esetben a termelőszövetkezetek erdőfelelőseire hárítják.

Meg kell jegyezni, hogy a fentiek általánosító megállapítások. Van gazdaság, ahol egy-egy időszakban jobb a szakirányítás és lehetséges olyan terület is az országban (tudomásom szerint pl. Szolnok megye), ahol kitűnő a szakirányítás, elvi szempontból azonban nem ebből kell kiindulni!

**MIÉRT ALAKULT ÍGY
AZ ÁLTALÁNOS HELYZET?**

Nyilván azért, mert:

- nem helyes és nehezen fér bele az új gazdaságirányítási rendszer adta önálló gazdálkodási lehetőségbe az, hogy egy adott vállalat (erdő-fafeldolgozó gazdaság) más gazdálkodási egység (termelőszövetkezet) dolgaiba beleszóljon, irányítsa;
- a Gazdasági Bizottság 4/1969. (XI. 1.) GB számú határozata alapján az erdő- és fagazdaságoknál végrehajtott vertikális szervezeti feljesztéssel létrehozott mammutvállalatok (EVG és EFG) óriási mértékben megnövekedett feladatai, gondjai lekötik ezen egységek szellemi, gépi, szervezeti stb. kapacitását;
- ebből következőleg nincs kellő energiájuk az apró erdőterületekkel bajlódó termelőszövetkezetek erdőgazdálkodási feladatával foglalkozni;
- az alapvető elvi és gyakorlati feltételek nem biztosítottak a legtöbb gazdaságban;
- a gyámkodás ilyen formája nem szolgálja az erdészeti szakterület becsületét, megbecsülését ott, ahol nem tud megfelelő minőségű munkát végezni a gazdaság.

Ennyi kemény szó után illik — úgy érzem — a megoldási lehetőségekre is rámutatni, szerény javaslatot rögzíteni:

1. A termelőszövetkezetek alkalmazzanak saját megfelelő erdészeti szakképzettségű szakembert.

2. Alkalmazzanak a (főleg a kisebb erdőterülettel, feladattal rendelkező) mezőgazdasági üzemek, társulásos formában közösen egy erdészeti szakembert.

3. Hozzanak létre egyszerű gazdasági együttműködést az erdőgazdálkodási feladatok végrehajtására azok a termelőszövetkezetek, amelyek területileg egymáshoz kapcsolódnak és alkalmazzanak a területnek, a várható feladatoknak megfelelő, törvény által előírt szakember létszámot.

4. Kialakulhat egy adott területre (megyére-járásra) vonatkozóan olyan termelőszövetkezeti egység, amely a területen levő termelőszövetkezetek erdőgazdálkodási feladatait, munkáit, tervezéseit, csemetebeszerzését stb. befizetett ellenérték fejében elvégzi és ebből a befolyt összegből tartja fenn magát. (Nevezhető: Termelőszövetkezeti Erdészetnek, Termelőszövetkezeti Erdőgazdaságnak stb.)

5. Lehet ilyen egységet létrehozni, vagy néhány megfelelő képesítésű erdészeti szakembert alkalmazni a tsz Területi Szövetség mellett is.

6. Jelöljön ki a megyei szakigazgatási szerv a szakembert nem alkalmazó termelőszövetkezethez szakirányítónak olyan termelőszövetkezetet vagy tsz társulást, egyszerű gazdasági együttműködést, ahol van megfelelő erdészeti szakember.

7. Kössenek írásbeli megállapodást (szerződést) az erdő-fafeldolgozó gazdaságok (és erdő-vadgazdaságok) a kölcsönös érdekek figyelembevételével a termelőszövetkezetekkel a szükséges munkák végrehajtására. Jogi és anyagi következményei legyenek a megállapodásnak; felelős személyt jelöljön ki a gazdaság (esetleg tegeye érdekeltté a szakirányításban).

Különösen nagy lehetőségeket látunk a gazdaságok, valamint mezőgazdasági termelőszövetkezetek együttműködésére a következőkben: talajtani szakvélemény (vizsgálat) elkészítése; gépi, munkaerőszállítási kooperáció; szellemi kapacitás biztosítása a megfelelő színvonalú tervek elkészítésére; csemeteanyag előállítás kooperációban (maggyűjtés — csemetenevelés; cellulóznyarfa szaporítóanyag előállítás — visszavágott anyag visszajuttatása — fenyőiskolázás stb.). Ez a felsorolás nem lehet teljes, mert ehhez országos szintű tapasztalatokra, minden eddig bevált módszer ismeretére lenne szükség. Az azonban bizonyos, hogy a törvény adta lehetőségeket figyelembe véve olyan megoldást kell találni, amelyben a termelőszövetkezetek feltétlenül érdekeltek, ami igényeiket figyelembe veszi és két vállalat esetében mindkét fél érezze súlyát, következményeit a megállapodásnak.

A törvényt minden erdőterülettel rendelkező mezőgazdasági termelőszövetkezet, mezőgazdasági szakszövetkezet esetében végre kell hajtani. Indokolja ezt sok minden és el nem vitatható, hogy *a jövő útját rajzolta meg ez a rendelkezés*, és csak így léphet előbbre minőségben, mennyiségben a magyar erdőgazdálkodás egy sajátos területe, a termelőszövetkezeti erdőgazdálkodás.

A gyakorlati élet a szakemberek terén nagy erővel mozgatta meg az eddigi állapotokat. Az országban nem lett hirtelen több erdészeti szakképzettségű fő, csak a meglévővel számolhattunk, de nagyon sokan aktivizálódtak, léptek ki az erdőgazdálkodás eddigi nagy hierarchiájából és lettek termelőszövetkezeti al-

kalmazottak. Őszintén le kell írni: az erdőgazdaságoktól, állami erdőrendezősegektől, más erdőgazdálkodást végző szervektől jöttek és jönnek el ma is még a megfelelő képzettségű erdőszeti szakemberek. A szívóhatásnak igen sok objektív, szubjektív oka van, amit most nem részletezek. A folyamat várhatóan (sőt bizonyos vagyok) tovább tart! Ezt tudni, látni kell, függetlenül attól, hogy a fluktuáció során erdészről, erdősztechnikusról, erdőmérnökről, megfelelően vagy kevésbé jól dolgozó szakemberről legyen is szó.

S a most elmondottak mindenképpen felvetik azt a gondolatot bennem, hogy kevés az erdőszeti szakember, de különösen a gyakorlati munka területén és a középfokú, felsőfokú intézményeinkben ezt nem követi a megfelelő létszámú szakember képzése. Megkockáztatom annak kijelentését is, hogy a folyamat eredményeként — már a IV. ötéves terv időszakában bizonyosan — a termelőszövetkezetek saját erdőszeti szakembert fognak alkalmazni; erre építve kialakul egy minőségi termelőszövetkezeti erdőgazdálkodást segítő, irányító, összefogó magasabb egység (tervező, csemetetermelő, faanyagfeldolgozást stb. koordináló), amelyek mind-mind szakembert fognak igényelni, követelni.

Végül szabad legyen mondanom, a téma az erdőgazdálkodási szakirányítást a maga valóságában akarta mutatni, de egy kicsit tovább ment, mert megkísérelte a konzekvenciák levonását is. Tudom és érzem, nem mindenütt lehet ugyanez a helyzet. Lehet, de egy bizonyos, a termelőszövetkezeti erdőgazdálkodás létét és annak saját érdektségben történő vezetésének szükségét ma már elvitatni nem lehet.

Erdőgazdálkodás a tervgazdálkodást folytató országokban

(Szerk. P. V. VASZILJEV és T. MOLENDÁ.) Állami Tudományos Könyvkiadó, Varsó 1972, 656 old. Megjelent 2000 példányban.

Írták:

- I. Draganov* (Bulgária),
- H. Szirakov* (Bulgária),
- E. Hromada* (Csehszlovákia),
- T. Marsalek* (Lengyelország),
- T. Molenda* (Lengyelország),
- Keresztesi B.* (Magyarország),
- F. Paul* (Német Demokratikus Közt.),
- G. N. Poljanszkaja* (Szovjetunió),
- P. V. Vasziljev* (Szovjetunió),
- I. V. Voronyin* (Szovjetunió).

A könyv célja az, hogy adatokat közöljön a szocialista országok erdővagyonáról, megvilágítsa az eltelt évtizedek alatt az erdőszetben elért eredményeket, bemutassa az erdőgazdálkodás tervszerű szervezésének a szocializmus közgazdasági törvényein alapuló tudományos el-

veit és megismertesse a termelés közgazdasági irányításának főbb gyakorlati eljárásait. Tekintettel arra, hogy az egész világon kétségtelenül fokozódik az érdeklődés az erdőgazdaság tervszerűen szabályozott fejlesztésének problémái iránt, a monográfia nem csupán a szocialista, hanem más államok erdőszeti szakembereihez és olvasóihoz is szól. Minden bizonynyal nagy érdeklődésre tarthat számot a világ fejlődő országai részéről.

A könyv két részből áll. Az első rész egészében véve tárgyalja a fakészleteket és a szocialista erdőszet gazdasági rendszerének főbb kérdéseit, másik része pedig az egyes szocialista országokban az ágazat sajátosságait és tervgazdasági szervezetének konkrét vonatkozásait tartalmazza.

Megrendelhető: Panstwowe Wydawnictwo Naukowe, Polen, Warszawa, ul. Miodowa 10.

Kolossváry Szabolcsné